

קול קורא לכנס

תרבות חומרית בקרב קהילות יהודיות בארצות האסלאם

ו-ז באלול תשפ"ד, 9-10 בספטמבר 2024

מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח

המפנה החומרי (The Material Turn) במחקר מדעי הרוח בעשרות השנים האחרונות, מדגיש את שלל הדרכים שבאמצעותן חפצים וביטויים אחרים בחומר מעצבים תפיסות קהילתיות, תרבותיות ותיאולוגיות של החברות שבתוכן נוצרו, ואת היותם של חפצים אלו סוכנים פעילים בהבניית זהויות, ובכינון של אינטראקציות אנושיות ובין אדם למקום.

כנס זה יעסוק בתרבות החומרית של קהילות יהודיות בארצות האסלאם לאורך ההיסטוריה בארצות מושבם ובארץ ישראל, מתוך התפיסה כי חקר ההיבטים החומריים של חברות ותרבויות שונות הוא הכרחי לשם הבנתן. העניין בתרבות חומרית התגבר לצד הנמכת המחיצות בין דיסציפלינות הידע השונות, במידה רבה בהשפעת אסכולת האנאל הצרפתית, ותרבות חומרית נעשתה למוקד מחקריהם של היסטוריונים וחוקרי אמנות, סוציולוגים, אנתרופולוגים וחוקרי תרבות. מחקר תרבות חומרית פותח צוהר לעולמן של קבוצות שוליים כגון נשים, ילדים, מיעוטים ועניים, ועשוי לחשוף שינויים משמעותיים שחלו בחיי היום-יום מעבר לתחומי הדת והפוליטיקה, כגון דפוסי הגירה והתיישבות, ייצור ושיווק מזון, טיפול רפואי, אמצעי תקשורת, רמת אוריינות ועוד. עם זאת, אין בכוונתנו להתמקד רק בקבוצות שוליים. באמצעות המבט על תרבותם החומרית של יהודי ארצות האסלאם, אנו מקווים להשיג הבנה טובה יותר של חברות יהודיות בשלמותן: נשים וגברים, עשירים ועניים, מרכז ושוליים. כמו כן, אנו מקווים להשיג באמצעות ההתמקדות בתרבות החומרית הבנה טובה יותר של הקיום היהודי כמיעוט בארצות האסלאם. בכנס נבקש להקצות מקום גם למבט השוואתי ולהבין את הדומה והשונה בין התרבות החומרית של יהודי ארצות האסלאם, לתרבות החומרית של שכניהם המוסלמים ולתרבותם החומרית של יהודי אירופה הנוצרית בתקופות מקבילות.

הכנס עתיד להתקיים בשנה קשה שבה החברה הישראלית והעולם היהודי כולו חוו טלטלות עזות. רבים איבדו את ביתם ורבים אחרים נאלצו לעקור ממנו. דגש מיוחד יינתן בכנס לעולם החומר בעיתות משבר. נבקש לבחון מה מקומה של תרבות חומרית בזמן שבר, ומה הן ההשפעות של שבר על תרבות חומרית: מה בחרו אנשים לקחת עימם בזמנים של הגירה ועקירה ומה הם החפצים שאותם בחרו לזכור ולשמר.

אנו מזמינים הצעות להרצאות העוסקות בתרבות חומרית בקרב קהילות יהודיות בארצות האסלאם ובארץ ישראל, באתיופיה, במרכז אסיה ובפזורה הספרדית ובכללה בקרב קהילות יהודיות דוברות לאדינו. נושאי ההרצאות יכולים להתייחס לנושאים הבאים (אך אינם מוגבלים להם):

- דפוסי התיישבות: העיר, הרובע, הרחוב, עיירות וכפרים. מבני קבע ומבנים ארעיים; הבית היהודי.
- המרחב הציבורי: בתי כנסת, בתי עלמין, מקוואות ומקומות קדושים.
- קדושה של חומרים טבעיים: אבנים, עצים, מערות, מים.
- חפצים קטנים ו/או פרקטיקות הקשורות בהם: תשמישי קדושה ומאגיה; לבוש ותכשיטים, רהיטים וחפצים שימושיים; דרכי מסחר של מזון, תנועה במרחב, בהמות משא וחיות משק;
- טקסטים מאויירים: כתבי יד וספרים מאויירים, מפות, סכמות, כתובות. החומריות של הספר. אביזרים לספרי תורה;
- הזיקות בין עולם החומר לעולם הדמיון (חלומות; נבואות; זיכרון) והדרכים שבהן העולמות הללו מעצבים אלו את אלו;
- מעברים בין תרבותיים של חפצים ומוטיבים חומריים, והשפעתם על התרבות החומרית. המשכיות ושבר: מה אנשים בוחרים לקחת עימם, ומה הם מותירים מאחור בעיתות משבר, מנוסה או עקירה.

אנו מתכבדים להזמין את ציבור החוקרות והחוקרים להגיש הצעות לכנס. הצעות להרצאות (בעברית או באנגלית) יש לשלוח לגב' חיה סיגל, בכתובת mbz@ybz.org.il עד לתאריך **10.3.2024**. נשמח גם לקבל הצעות למושבים תמטיים. על ההצעות לכלול קורות חיים אקדמיים, ותקציר להרצאה שאורכו עד 250 מילים. בכותרת למייל אנא ציינו: עבור כנס תרבות חומרית.

בברכה,

הועדה המארגנת

פרופ' מרים פרנקל, ראשת מכון בן-צבי

ד"ר אסף תמרי, סגן ראשת מכון בן-צבי

ד"ר ימית רחמן-שרירא, רכזת פרויקטים

חברי ועדת ההיגוי

פרופ' אפרים לב, פרופ' רחל מילשטיין, פרופ' נועם סטילמן, פרופ' מרים פרנקל, פרופ' שלום צבר, ד"ר רחל צרפתי, ד"ר ימית רחמן-שרירא, ד"ר אסף תמרי

